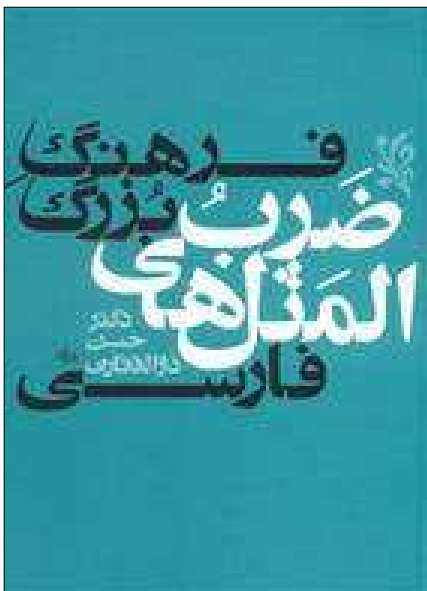

معرفی کتاب

سیده محبوبه سبزی‌شخانی^۱

فرهنگ بزرگ ضرب‌المثل‌های فارسی (مثل‌های فارسی اقوام ایرانی و کشورهای فارسی زبان)

حسن ذوالفقاری، انتشارات معین، ۱۳۸۸،
۴۰۰۰۰۰ ریال، دو جلد، ۲۵۰۹ ص.

نگارنده در این ۲ جلد، صد هزار ضرب‌المثل از شهرها، گوشه و کنار سرزمین پهناور، اقوام ایرانی و همچنین کشورهای فارسی زبان را گردآوری کرده است. این مجموعه از جامع‌ترین فرهنگ‌هایی است که در حوزه مثل‌های فارسی تدوین شده است. این کتاب حاصل تلاش ۸ سال کار پژوهشی و میدانی است.

مؤلف در تدوین این اثر علاوه بر تحقیق میدانی

از منابع مکتوب در تاریخ ادبیات فارسی و همچنین ادبیات معاصر ایران نیز استفاده کرده و در

مقدمه این کتاب به مباحثی چون تعریف، تاریخچه، مسایل ساختاری و محتوایی ضرب‌المثل‌ها پرداخته است.

ضرب‌المثل‌ها براساس حروف الفبا تنظیم شده‌اند و برای هر یک منبع و مأخذ آن ارجاع داده شده است و دارای نمایه‌های موضوعی و کلیدواژه برای سهولت کار مخاطبان می‌باشد به نحوی که خواننده می‌تواند از کاربرد مثل در مناطق مختلف آگاهی یابد. در پایان این فرهنگ، واژه‌نامه‌ای برای دریافت معنای ضرب‌المثل‌ها وجود دارد که فهم ضرب‌المثل‌ها را برای مخاطبان آسان‌تر می‌کند. در انتهای کتاب یک واژه‌نامه محلی نیز ضمیمه است.

از آنجا که ادبیات زبان فارسی از غنای بسیاری برخوردار است و یکی از موجبات غنای این ادبیات، گنجینه بزرگ ضرب‌المثل‌های آن است و بخش بزرگی از آن به شکل شفاهی در ذهن و سینه مردمان ایران زمین و فارسی‌زبانان وجود دارد لذا به همه پژوهشگران این حوزه استفاده از این کتاب ارزشمند توصیه می‌شود.

دهخدا و فرهنگ مردم^۱ بازخوانی چرند پرند

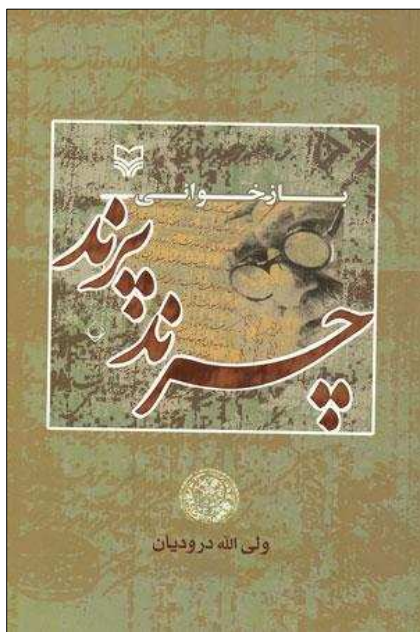
ولی‌الله درودیان، شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۳۸۸، ۲۱۰۰۰ ریال، ۲۵۰۰ نسخه، ۱۳۶ص.

دهخدا، آوازه خود را مدیون لغت‌نامه‌ای است که بی‌گمان کامل‌ترین و حجیم‌ترین لغت نامه فارسی است. همین امر سبب شده تا شهرت وی در زمینه‌های دیگر - از جمله فرهنگ عامه - تحت‌الشعاع قرار گیرد. او سال‌هایی از عمر خود را صرف گردآوری و تدوین ضرب‌المثل‌هایی کرد که در مجموعه‌ای با عنوان «امثال و حکم» منتشر شد؛ اثری که هنوز هم

۱. با تشکر از جناب آقای محمود ظریفیان که معرفی این کتاب را به واحد فرهنگ مردم ارسال کردند.

مرجع ارزشمندی برای پژوهشگران است. اما فعالیت دهخدا در عرصه فرهنگ مردم به امثال و حکم او محدود نمی‌شود بلکه وی نخستین فردی است که دست به قلم برد و در روزنامه صور اسرافیل به زبان مردم کوچه و بازار، مقالاتی با عنوان چرند پرند نوشت.

انتخاب چنین زبانی در آن روزگار، انقلابی در نثر پارسی بود. وی با مقالات خود به دیگران نشان داد که از نثر کهنه و مغلق و متحجر دوره قاجار باید دست کشید و زبان نثر را به زبان گفتاری مردم نزدیک کرد. او در مقالات چرند پرند از اصطلاحات، کنایات، استعارات و ضرب‌المثل‌های مردم به خوبی استفاده کرد و سرمشقی برای دیگران شد تا نثر پارسی تحولی چشمگیر پیدا کند.

بنا به دلایلی که اشاره شد پژوهشگر و دهخدا شناس معاصر، آقای ولی‌الله درودیان، موضوع پنجمین کتاب خود را درباره دهخدا به بازخوانی مقالات چرند پرند اختصاص داده است؛ کتابی که خواندن آن برای همه پژوهشگران حوزه فرهنگ بایسته است.

این کتاب غیر از پیشگفتار و ضمایم - کتاب نامه و نمایه - دارای شش فصل به شرح زیر است: زندگی‌نامه دهخدا، شیوه و شگردهای دهخدا در نوشتن چرند پرند، نقد و نظر صاحب‌نظران درباره

چرند پرند، زبان کوچه در چرند پرند، تصویر زن ایرانی در چرند پرند و سرانجام شعر دهخدا. هدف مؤلف از نگارش فصل اول و آخر این اثر، شناسایی نسبتاً کامل دهخدا به مخاطب است. اختصاص فصل جداگانه‌ای با عنوان «تصویر زن ایرانی در چرند پرند» از آن روست که

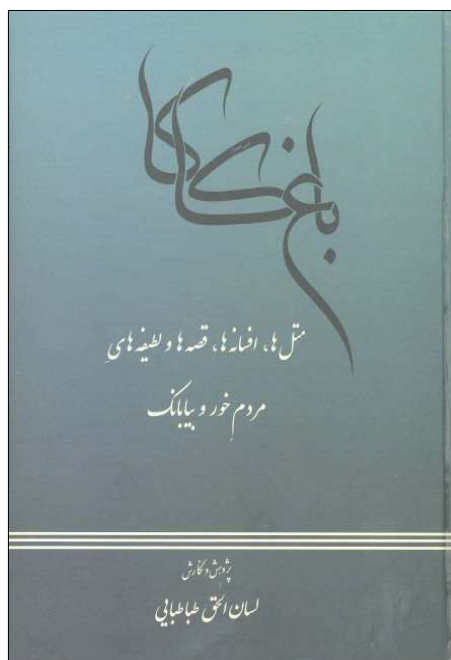
زنان در آن دوره وضعیت اسفباری داشتند. به نوشته مؤلف، طنز دهخدا در اینجا به اوج زیبایی خود می‌رسد. طنزی تراژیک که هم می‌خنداند، هم می‌گریاند. نکته آخر آن که این کتاب به هفت عکس از عکس‌های ادوار مختلف زندگی دهخدا زینت یافته است.

باغ کاکا (متل‌ها، افسانه‌ها، قصه‌ها و لطیفه‌های مردم خور و بیابانک)

لسان‌الحق طباطبایی، انتشارات بهین، سال ۱۳۸۷، ۸۰۰۰۰ ریال، ۱۰۰۰ نسخه، ۲۳۸ ص. کتاب حاضر مشتمل بر مقدمه‌ای است که به اختصار به تعریف و فایده قصه پرداخته و پس از آن نگارنده با بیانی مختصر درباره قصه و قصه‌گویی در فرهنگ مردم خور و بیابانک و لطیفه‌های بیابانکی، گزارشی از شیوه گردآوری قصه‌ها در مدت ده سال از ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶ ارائه داده است.

نکته حائز اهمیت در این کتاب آن است که از مجموع ۴۶ قصه‌ای که نگارنده به جد و جهد از زبان گویشوران خور و بیابانکی ثبت و ضبط نموده، تنها واژگان ۱۱ قصه به فارسی رسمی درآمده که البته تغییری در عبارات، جملات و ترکیب کلمات و نحو زبان گوینده داده نشده است، زبان دیگر قصه‌های این دفتر به لهجه بیابانکی و شماری دیگر به گویش خوری است.

از ویژگی‌های در خور این کتاب آن است که نام راویان و گویشوران قصه‌ها ثبت شده است که این خود گامی است مؤثر برای شناسنامه‌دار شدن موضوعات فولکلور بویژه ادبیات شفاهی.

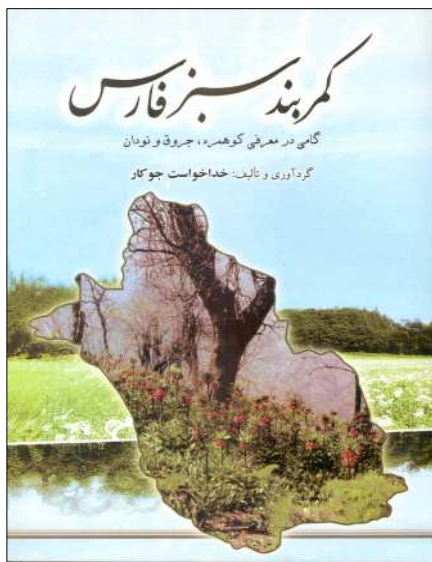
باغ کاکا با فهرست الفبایی قصه‌ها همراه با کد جهانی آنها و جدول نشانه‌های آوایی در گویش خوری آغاز و با ویژه‌نامه‌ای مشتمل بر واژگان خوری و آوانگاری آنها همراه با معنای فارسی (زبان معیار) و نمایه پایان یافته است.

کمر بند سبز فارس (گامی در معرفی کوهمره، جروق و نودان)

خداخواست جوکار، انتشارات نوید شیراز، سال ۱۳۸۸، ۵۰۰۰۰ ریال، ۲۰۰۰ نسخه، ۳۰۴ ص.

این کتاب مصور حاصل تلاش یکی از فرهنگیاران واحد فرهنگ مردم مرکز تحقیقات صدا و سیما است و در پنج فصل تنظیم شده است که دو فصل نخست آن به موقعیت جغرافیایی و پیشینه تاریخی کوهمره نودان و جروق اختصاص دارد، از موضوعات قابل توجهی که در این فصل بدان پرداخته شده می‌توان به «وقف و امور خیریه در منطقه کوهمره» و «پیشگامان تعلیم

و تربیت در منطقه کوهمره جروق و نودان» اشاره کرد. طرح این مسائل که به حوزه فرهنگی اختصاص دارد پس از ویژگی‌های اقلیمی و تاریخی در تکمیل مباحث این دو فصل تأثیر شایانی داشته است. نگارنده در فصل سوم به ساختار طایفه‌ای و عشیره‌ای جروق پرداخته و از نگاه جامعه‌شناختی و مردم‌شناسی تغییر و تحولات درون طایفه‌ای طوایف جوکار و سرطاوه‌ای را مد نظر قرار داده است و در فصل چهارم ضمن ارایه بیوگرافی کوتاهی درباره

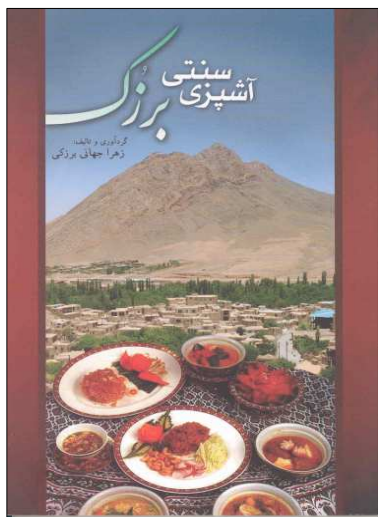
خاندان حکمت، از چهره‌های سیاسی تأثیرگذار در مالکیت و تحولات اجتماعی کوهمره

جروق به مباحثی چون چگونگی تبدیل جروق به املاک ثبتی این خاندان و اختلافات ارضی دشت دارو جروق پرداخته است. فصل پایانی کتاب، جستاری است در فرهنگ مردم جروق که به اعتقادات، طب عامیانه، آیین‌ها، مثل‌ها، مراسم ازدواج و مردم جروق اختصاص دارد. بررسی آوایی و دستوری افعال در گویش جروقی به همراه برخی از واژه‌های مصطلح در گویش کوهمره جروق نیز از دیگر موضوعات فصل پنجم این کتاب است. نگارنده در پایان کتاب بخشی از مکاتبات خود را با واحد فرهنگ مردم، پیوست کرده است.

آشپزی سنتی برزک

زهرا جهانی‌برزکی، نشر دعوت، سال ۱۳۸۷، ۸۰۰۰ ریال، ۱۵۰۰ نسخه، ۷۲ ص.

این کتاب مجموعه‌ای است از غذاهای سنتی مردم برزک کاشان. نگارنده که از فرهنگیاران واحد فرهنگ مردم است و پیش از این کتاب «برزک، نگین کوهستان» را به رشته تحریر درآورده، این بار هدف از گردآوری غذاهای سنتی را ارج نهادن و رجوع به سنت دیرینه آشپزی مطرح کرده است. از این رو به معرفی و شرح طبخ انواع غذاهای سنتی مانند آبگوشت، آش‌ها و غذاهای فوری مانند کله‌جوش و گورماست و نیز ترشی‌ها و چاشنی‌ها و انواع نان به همراه معرفی وسایل نانوايي و اصطلاحات و اعتقادات مرتبط و معرفی خوراکی‌های سنتی برزک پرداخته است.

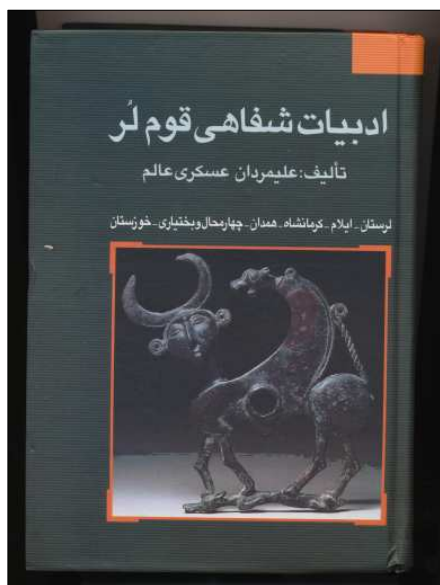
از ویژگی‌های مهم این کتاب آن است که نگارنده

علاوه بر آنکه پخت سنتی مواد و طریقه نگهداری گوشت و برخی دیگر از مواد خوراکی را در

روزگار پیشین شرح داده به خواص درمانی برخی از غذاها و آیین‌ها و مناسبت‌های ویژه طبخ آنها نیز اشاره کرده است.

ادبیات شفاهی قوم لر (لرستان، ایلام، کرمانشاه، همدان، خوزستان و چهارمحال و بختیاری)

علی مردان عسکری عالم، انتشارات آرون، ۱۳۸۸، ۱۶۸۰۰۰ ریال، ۳۰۰۰ نسخه، ۸۵۹ص. نگارنده با اذعان به آن که راز ماندگاری فرهنگ عامه در آن است که به صورت قصه، حکایت، تمثیل، زبانزد، مثل، مثل و آیین‌ها و باورهای عمیق اجتماعی درآمده است، به امید ماندگاری بخشی از فرهنگ مردم لر و با انگیزه عشق و امید به سرزمین خود چون شاگردی ساعی در برابر پیرمردان و پیرزنانی که حتی خطی از کتابی نخوانده‌اند، اما سینه‌ای ملامال از اندیشه‌های ناب فرهنگ شفاهی دارند، به گردآوری و تدوین این اندیشه‌های ناب فرهنگ شفاهی پرداخته است.

کتاب حاضر به بررسی ادبیات شفاهی قوم لر در استان‌های لرستان، ایلام، کرمانشاه، همدان، خوزستان و چهارمحال و بختیاری پرداخته است. نگارنده در این مجموعه ارزشمند به ترتیب حروف الفبا انواع ادبیات شفاهی را به همراه آوانگاری و ترجمه عبارات محلی آنها بررسی کرده است. همچنین در ذیل هر واژه به موارد کاربرد آنها نیز اشاره کرده است و برای گردآوری این مجموعه علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای، از روش مطالعه میدانی و مصاحبه و گفتگو با گویشوران لر نیز بهره برده است.

هر چند نام کتاب، ادبیات شفاهی است اما با فراگیری و شمولیت فراوان، مشتمل بر بیشتر عناصر فرهنگ مردم است، از این رو شاید بتوان گفت عنوان «فرهنگ مردم و اقوام لر» برای این کتاب مناسب‌تر باشد.